

Zinsdelen

Om te controleren of je met een zinsdeel te maken hebt, kun je proberen of je de woorden van volgorde kunt veranderen.

Woorden die steeds alleen staan en groepjes woorden die in een zin steeds bij elkaar staan, noemen we zinsdelen. Je kunt zinsdelen met strepen aangeven:

De spelers van het eerste elftal | trainen | vandaag | op het hoofdveld.

Nederland | is | zaterdag | derde | geworden | op het wereldkampioenschap voetbal.

Persoonsvorm

Een werkwoord noemen we de persoonsvorm als die in een zin aangeeft:

- a. de tijd (tegenwoordige of verleden tijd)
- b. enkelvoud of meervoud

Als je de persoonsvorm zoekt, kun je het beste de zin in een andere tijd zetten. Het werkwoord dat verandert, is de persoonsvorm.

Voorbeeld:

- 1a. Ik **moet** de opgaven nog maken.
- 1b. Ik **moest** de opgaven nog maken.
- 2a. Ik **zoek** dat op CambiumNed op.
- 2b. Ik **zocht** dat op CambiumNed op.

In niet-vraagzinnen is de persoonsvorm het tweede zinsdeel.

Gezegde

In een zin staat een werkwoordelijk of naamwoordelijk gezegde.

1. Het werkwoordelijk gezegde bestaat alleen uit werkwoordsvormen.

Het werkwoordelijk gezegde bestaat uit

- een persoonsvorm: Hij maakt de opgave.
- een persoonsvorm en een of meer andere werkwoordsvormen: Hij zou de opgave *gemaakt hebben*.

Opmerking 1

Als een werkwoord gesplitst is, horen beide delen bij het gezegde:

Voorbeeld:

Houd direct op met dat stomme gelach!

Opmerking 2

Bij sommige werkwoorden hoort altijd een **wederkerend voornaamwoord**.

Vergissen bijvoorbeeld kan niet zonder voornaamwoord: *Ik vergis me, wij vergissen ons*, enz. Het voornaamwoord hoort dan bij het gezegde.

Bij andere werkwoorden kan je het wederkerend voornaamwoord vervangen door een ander woord: *Hij wast zich*.

Hij wast haar. (*zich/haar* = *lijdend voorwerp*)

Opmerking 3

Als er voor een infinitief 'te' of 'aan het' staat hoort dat bij het gezegde.

Voorbeelden:

Hij *staat* daar te *fluiten*.

staat te fluiten = werkwoordelijk gezegde.

Op het Cruyff Court *is* hij *aan het spelen*.

is aan het spelen = werkwoordelijk gezegde.

Onderwerp

Je vindt het onderwerp in een zin door te vragen:

Wie/wat + **persoonsvorm**?

Voorbeeld:

Taalspelletjes vind je op CambiumNed.

pv = vind

Wie vindt? = je, je is dus onderwerp.

Je kan ook kijken naar welk zinsdeel er mee moet veranderen als je persoonsvorm van het enkelvoud in het meervoud zet, of van het meervoud in het enkelvoud. Het zinsdeel dat ook moet veranderen is het onderwerp (de veranderingsproef).

Voorbeeld:

De meisjes gaan ook naar The Kings.

Het meisje gaat ook naar The Kings.

Het enkelvoud '*Het meisje gaat*' wordt '*De meisjes gaan*' in het meervoud: de meisjes (het meisje) = onderwerp.

Niet altijd kun je het onderwerp veranderen.

Kijk naar de volgende zinnen:

- De vogelbescherming zoekt nieuwe leden.

- Men wil meer nieuwbouw.
- De klimop moet gesnoeid worden.
- Alles moet weg.

De veranderingsproef kun je hier niet gebruiken. Hoe vind je het onderwerp dan wel? Zoek de persoonsvorm. Zet bij de persoonsvorm de man (de mannen) of de zaak (de zaken) als onderwerp. Het zinsdeel dat je weg moet laten om een goede zin te krijgen is het onderwerp.

Voorbeeld:

De politie moet meer op straat surveilleren.

persoonsvorm = moet

Als je bij de persoonsvorm de man / de mannen zet, krijg je:

De man moet meer op straat surveilleren. – *De mannen moeten* meer op straat surveilleren.

De politie is dus onderwerp.

Lijdend voorwerp

Je vindt het lijdend voorwerp in een zin door te vragen:

Wie/wat + **gezegde** + **onderwerp**?

Voorbeelden

1. Hij maakt zijn huiswerk.
Wat maakt hij?
antwoord: zijn huiswerk.
zijn huiswerk is lijdend voorwerp.
2. De jongens gooiden sneeuwballen.
Wat gooiden de jongens?
antwoord: sneeuwballen.
sneeuwballen is lijdend voorwerp.
3. Razend gooide de leraar een krijtje door de klas.
Wat gooide de leraar?
antwoord: een krijtje.
een krijtje is lijdend voorwerp.

4. Ze waarschuwden hem niet op tijd.

Wie waarschuwden ze?

antwoord: hem.

hem is lijdend voorwerp.

Opmerking:

Controleer eerst of er een koppelwerkwoord in de zin staat want in een zin met een naamwoordelijk gezegde staat geen lijdend voorwerp.

Een andere manier om het lijdend voorwerp te vinden is de volgende:

zet een zin die in de **bedrijvende vorm** staat in **de lijdende vorm**. Het lijdend voorwerp wordt dan onderwerp. In een zin die in de lijdende vorm staat, komt nooit een lijdend voorwerp voor.

Meewerkend voorwerp

Je vindt het meewerkend voorwerp in een zin door te vragen:

Aan (voor) wie + **gezegde** + **onderwerp** + **lijdend voorwerp**?

Een meewerkend voorwerp kan met aan of voor beginnen. Als deze woorden er niet voor staan, kun je ze er voor zetten.

Als je *aan* of *voor* weglaat of toevoegt moeten meewerkend voorwerp en lijdend voorwerp soms wel van plaats veranderen om een goede zin te krijgen.

Voorbeeld:

Hij geeft haar het cadeau.

Hij geeft het cadeau aan haar.

Je vindt het meewerkend voorwerp door te vragen:

Aan (voor) wie + gezegde + onderwerp + lijdend voorwerp? (Je moet wel controleren of je aan of voor kunt toevoegen of weglaten.)

Voorbeelden:

1. Het meisje geeft de kippen voer.

Aan wie geeft (*gezegde*) het meisje (*onderwerp*) voer (*lijdend voorwerp*)?

antwoord: de kippen = meewerkend voorwerp

2. De regering geeft het onderwijs extra geld.

Aan wie geeft (*gezegde*) de regering (*onderwerp*) extra geld (*lijdend voorwerp*) ?
antwoord: het onderwijs = meewerkend voorwerp

Bijwoordelijke bepaling

Een bijwoordelijke bepaling zegt iets over het gezegde en geeft antwoord op vragen als:

Waarom?

Vanwege de vogelpest is dit gebied afgesloten.

Wanneer?

De training begint om vijf uur.

Hoelang?

De verlenging zal een half uur duren.

Waarheen?

Wij gaan naar Frankrijk dit jaar.

Waarvandaan?

De meeste druiven komen uit Frankrijk.

Hoe?

De stratenmaker heeft zijn hele leven hard gewerkt.

Waarmee?

De indiaan maakte met een kleeid rooksignalen.

Niet elke zin bevat een bijwoordelijke bepaling en sommige zinnen hebben meer dan een bijwoordelijke bepaling.

Soms zijn bijwoordelijke bepalingen niet zo makkelijk te vinden omdat je vragen als *waar?*, *wanneer?* etc. niet kan stellen. Maar als je de zinnen op de juiste manier ontleeft, blijven ze vanzelf over.

Voorbeelden:

1. Ik heb de wedstrijd **niet** gezien.
2. Zou Ajax deze wedstrijd **ook** winnen.
3. Waar heb je hem **nou** gelaten?
4. Ik kan dat **wel** begrijpen.

In deze zinnen zijn **niet**, **ook**, **nou** en **wel** bijwoordelijke bepalingen.

Zinsdeelstukken

1. De bijvoeglijke bepaling

Een bijvoeglijke bepaling zegt iets over een zelfstandig naamwoord. Een bijvoeglijke bepaling vind je door te vragen welk/wat voor + het zelfstandige naamwoord?

Voorbeeld:

De nieuwe speler | is | in onze wijk | komen wonen.

nieuwe = bijvoeglijke bepaling bij speler (welke/wat voor speler?)

onze = bijvoeglijke bepaling bij wijk (welke/wat voor wijk?)

Bij een zelfstandig naamwoord kan meer dan een bijvoeglijke bepaling staan.

Voorbeeld:

De lange, mooie jongen | kwam | niet.

lange = bijvoeglijke bepaling bij jongen

mooie = bijvoeglijke bepaling bij jongen

Een bijvoeglijke bepaling kan uit meer dan een woord bestaan.

Hij | gaf | een korte en duidelijke uitleg.

korte en duidelijke = bijvoeglijke bepaling bij uitleg

2. De bijwoordelijke bepaling

De bijwoordelijke bepaling als zindeelstuk (=ondergeschikte bijwoordelijke bepaling) zegt iets van een ander woord dan een zelfstandig naamwoord.

Voorbeeld:

Ik vond het boek erg spannend.

erg = bijwoordelijke bepaling bij spannend (geen zelfstandig naamwoord)

In een bijvoeglijke bepaling kan een bijwoordelijke bepaling staan.

Voorbeeld:

Ik vond dat een erg vervelende opmerking.

erg vervelende = bijvoeglijke bepaling bij opmerking

erg = bijwoordelijke bepaling bij vervelen